

INGLIZ BOLALAR ADABIYOTIDA ANIMALISTIK OBRAZLAR AN’ANALARI VA ULARNING MAYKL MORPURGO IJODIDAGI TALQINI

Yuldosheva Zulfizar Sobir qizi

O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti, o‘qituvchi

Annotatsiya

Ushbu maqolada ingliz bolalar adabiyotida animalistik obrazlarning shakllanishi va rivojlanish bosqichlari hamda ularning zamonaviy ingliz yozuvchisi Michael Morpurgo ijodidagi talqini tahlil qilinadi. Animalistik obrazlar bolalar adabiyotining muhim tarkibiy qismi sifatida inson va tabiat munosabatlarini, axloqiy qadriyatlarni hamda ekologik tafakkurni ifodalashda muhim badiiy vosita bo‘lib xizmat qiladi. Tadqiqot davomida ingliz adabiyotidagi animalizm an‘analari va Morpurgo asarlarida hayvon obrazlarining badiiy-estetik funksiyalari yoritiladi. Shuningdek, yozuvchi asarlarida hayvonlarning ramziy, tarbiyaviy va psixologik xususiyatlari tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: *animalistika, animalistik obraz, bolalar adabiyoti, Michael Morpurgo, hayvon obrazi, ramziylik, ekologik tafakkur.*

ТРАДИЦИИ АНИМАЛИСТИЧЕСКИХ ОБРАЗОВ В АНГЛИЙСКОЙ ДЕТСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ И ИХ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ В ТВОРЧЕСТВЕ МАЙКЛА МОРПУРГО

Юлдошева Зулфизар Собир кизи

Узбекский государственный университет мировых языков, преподаватель

Аннотация

В данной статье рассматриваются этапы формирования и развития анималистических образов в английской детской литературе, а также их интерпретация в творчестве современного английского писателя Майкла Морпурго. Анималистические образы выступают важным художественным средством выражения взаимоотношений человека и природы, нравственных ценностей и экологического сознания. В ходе исследования анализируются традиции анимализма в английской литературе и художественно-эстетические функции образов животных в произведениях Морпурго. Особое внимание уделяется символическим, воспитательным и психологическим особенностям анималистических образов.

Ключевые слова: анималистика, анималистический образ, детская литература, Майкл Морпурго, образ животного, символизм, экологическое сознание.

TRADITIONS OF ANIMALISTIC IMAGERY IN ENGLISH CHILDREN’S LITERATURE AND THEIR INTERPRETATION IN MICHAEL MORPURGO’S WORKS

Yuldosheva Zulfizar Sobir qizi

Uzbekistan State World Languages University, Teacher

Abstract

This article examines the formation and development of animalistic imagery in English children's literature and its interpretation in the works of the contemporary English writer Michael Morpurgo. Animalistic images serve as important artistic means of expressing human–nature relationships, moral values, and ecological awareness. The study analyzes the traditions of animalism in English literature and the artistic and aesthetic functions of animal characters in Morpurgo’s works. Particular attention is paid to the symbolic, educational, and psychological features of animalistic imagery.

Keywords: *animalism, animalistic imagery, children’s literature, Michael Morpurgo, animal character, symbolism, ecological awareness.*

Kirish

Animalistika jahon adabiyotining qadimiy va serqirra yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, unda hayvonlar obrazi badiiy tasvirning asosiy vositalaridan biri sifatida namoyon bo‘ladi. Hayvonlar orqali insonning ichki dunyosi, axloqiy qarashlari, jamiyatlardagi muammolar va tabiat bilan munosabatlari ifodalanadi. Ayniqsa, bolalar adabiyotida animalistik obrazlar yosh avlodning ma’naviy-axloqiy tarbiyasida muhim o‘rin tutadi. Hayvonlar ishtirokidagi asarlar bolalarda mehr-shafqat, tabiatga ehtiyotkorona munosabat va ekologik mas’uliyat hissini shakllantirishga xizmat qiladi [1]. Ingliz bolalar adabiyotida animalistik obrazlar uzoq tarixiy taraqqiyot yo‘lini bosib o‘tgan. Xalq og‘zaki ijodi, mifologiya, masallar va ertaklarda hayvonlar inson xarakterining ramziy ifodasi sifatida qo‘llanilgan bo‘lsa, keyinchalik ular mustaqil badiiy qahramon darajasiga ko‘tarildi. Zamonaviy ingliz bolalar adabiyotida esa animalistik obrazlar inson va tabiat o‘rtasidagi murakkab munosabatlarni yorituvchi muhim estetik vositaga aylandi. Bu jarayonda Michael Morpurgo ijodi alohida ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism

Ingliz bolalar adabiyotida animalistik obrazlarning shakllanishi xalq og‘zaki ijodi va Ezop masallari ta’siri bilan bog‘liqdir. Dastlabki davrlarda hayvonlar inson xulq-atvorini aks ettiruvchi allegorik timsollar sifatida qo‘llanilgan. Tulki ayyorlik, sher jasorat, quyon esa qo‘rqoqlik yoki ehtiyotkorlik timsoli sifatida tasvirlangan. Bunday obrazlar bolalarni axloqiy tarbiyalashga xizmat qilgan [2]. XVIII–XIX asrlarga kelib ingliz bolalar adabiyotida animalistik obrazlarning badiiy imkoniyatlari kengaydi. Anna Sewellning “Black Beauty” romani hayvonlar hayotini ularning nuqtayi nazaridan tasvirlash an’anasini boshlab berdi. Asarda ot obrazi orqali hayvonlarga nisbatan shafqatsiz munosabat tanqid qilinadi va insonparvarlik g‘oyalari ilgari suriladi [3]. Ushbu asar animalistik adabiyot rivojida yangi bosqichni boshlab berdi.

Kenneth Grahameining “The Wind in the Willows” asarida esa hayvonlar insoniy fazilatlar bilan uyg‘unlashgan holda tasvirlanadi. Asardagi Mole, Rat va Badger obrazlari do‘stlik, sadoqat va o‘zaro yordam kabi qadriyatlarni ifodalaydi. Natijada animalistik obrazlar nafaqat tarbiyaviy, balki falsafiy-estetik mazmun ham kasb etadi [4].

XX asr oxiri va XXI asr boshlariga kelib ingliz bolalar adabiyotida ekologik muammolar, hayvonlar huquqlari va insonning tabiat oldidagi mas’uliyati masalalari dolzarb mavzularga aylandi. Animalistik obrazlar tabiatni asrash, ekologik muvozanatni saqlash va barcha tirik mavjudotlarga hurmat bilan munosabatda bo‘lish g‘oyalarini targ‘ib qilish vositasiga aylandi [5].

Mazkur an’analar Michael Morpurgo ijodida yangi bosqichga ko‘tarilganini kuzatish mumkin. Adib hayvonlarni inson hayotining ajralmas qismi sifatida tasvirlaydi va ular orqali umuminsoniy qadriyatlarni ifodalaydi. Morpurgo asarlarida hayvonlar faqat syujet ishtirokchisi emas, balki asarning g‘oyaviy markazini tashkil etuvchi obrazlar sifatida namoyon bo‘ladi.

Morpurgoning “War Horse” romanida Joey laqabli ot obrazi markaziy o‘rin egallaydi. Asarda Birinchi jahon urushi voqealari ot nigohi orqali tasvirlanadi. Joey turli insonlarning taqdiriga guvoh bo‘lar ekan, urushning dahshatli oqibatlari yanada ta’sirchan ochib beriladi. Muallif hayvon kechinmalari orqali insoniyat uchun muhim bo‘lgan sadoqat, jasorat va insonparvarlik g‘oyalarini ilgari suradi [6].

“The Butterfly Lion” asarida esa oq sher obrazi erkinlik va sadoqat timsoli sifatida talqin qilinadi. Bertie va sher o‘rtasidagi munosabat inson va tabiat uyg‘unligining yorqin namunasi hisoblanadi. Sherning tabiatdan ajratilishi va keyinchalik erkinlikka intilishi insonning ham tabiat bilan uzviy bog‘liqligini ko‘rsatadi. Asardagi kapalak obrazi esa xotira, umid va ruhiy davomiylik ramzi sifatida namoyon bo‘ladi [7].

Morpurgo ijodidagi animalistik obrazlarning yana bir muhim jihati ularning psixologik chuqurligidir. Muallif hayvonlarning his-tuyg‘ulari va ruhiy holatini mohirona tasvirlaydi. Bu esa kitobxonning hayvonlarga nisbatan hamdardlik hissini kuchaytiradi va ekologik ongning shakllanishiga xizmat qiladi.

Shuningdek, yozuvchi asarlarida tabiat va inson munosabatlari markaziy o‘rinni egallaydi. Morpurgo insonning tabiatga hukmronlik qiluvchi kuch emas, balki uning bir qismi ekanligini ta’kidlaydi. Shu sababli uning asarlarida hayvonlar tabiatning faol vakili sifatida gavdalanib, ekologik muammolarni yoritishda muhim badiiy vosita vazifasini bajaradi [8].

Xulosa

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, ingliz bolalar adabiyotida animalistik obrazlar xalq og‘zaki ijodi va masallardan boshlab zamonaviy bolalar adabiyotigacha bo‘lgan uzoq taraqqiyot yo‘lini bosib o‘tgan. Dastlab axloqiy-tarbiyaviy vazifani bajargan hayvon obrazlari keyinchalik murakkab badiiy va falsafiy mazmun kasb etdi.

Michael Morpurgo ushbu an‘analarni muvaffaqiyatli davom ettirib, animalistik obrazlarga yangi estetik va g‘oyaviy mazmun yukladi. Uning asarlarida hayvonlar inson va tabiat o‘rtasidagi uyg‘unlik, sadoqat, erkinlik, mehr-muhabbat va ekologik mas‘uliyat kabi umuminsoniy qadriyatlarning ifodachisi sifatida namoyon bo‘ladi. Shu jihatdan Morpurgo ijodi zamonaviy ingliz bolalar adabiyotida animalistik obrazlarning rivojlanishida muhim bosqich hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Hunt P. Children’s Literature. – Oxford: Blackwell Publishing, 2001.
2. Nikolajeva M. Children’s Literature Comes of Age: Toward a New Aesthetic. – New York: Garland Publishing, 1996.
3. Sewell A. Black Beauty. – London: Jarrold & Sons, 1877.
4. Grahame K. The Wind in the Willows. – London: Methuen, 1908.
5. Reynolds K. Children’s Literature: A Very Short Introduction. – Oxford: Oxford University Press, 2011.
6. Morpurgo M. War Horse. – London: Kaye & Ward, 1982.
7. Morpurgo M. The Butterfly Lion. – London: HarperCollins Children’s Books, 1996.
8. Nodelman P. The Hidden Adult: Defining Children’s Literature. – Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2008.
9. Children's Books Ireland. Michael Morpurgo: A Critical Companion. – Dublin: CBI Publications, 2018.
10. British Library. Animals in Children’s Literature: From Black Beauty to The Butterfly Lion. – London: British Library Publishing, 2014.